

Ks. dr hab. Janusz Mierzwa, Prof. UPJG
Uczelnia Państwowa im. Jana Grodka w Sanoku
Instytut Nauk Społecznych

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Ks. Mgra lic. Adama Ciapki

pt. **„Wpływ budowy kościołów na integrację wspólnot parafialnych w diecezji bielsko-żywieckiej. Kościoły poświęcone i konsekrowane w latach 1992-2000”**,

napisanej w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie

na seminarium z socjologii religii

pod kierunkiem Ks. Prof. dra hab. Tadeusza Borutki

Kraków 2024

Pod koniec minionego stulecia (w latach 80. i 90. XX w.) w Archidiecezji Przemyskiej zrealizowano kompleksowe badania społeczne, które można byłoby ująć w ogólnym temacie: „Przemiany religijności wiejskiej/miejskiej pod wpływem nowych ośrodków duszpasterskich”. Warto nadmienić, że w tym okresie powstało tam ponad 400 nowych świątyń, które w istotny sposób wpłynęły na integrację społeczną lokalnych wspólnot parafialnych. Szczegółowe analizy wyników tych badań zostały opracowane i opublikowane przez ks. Prof. Kazimierza Bełcha w monografii pt.: „Dynamika przemian zachowań religijno-moralnych katolików w warunkach tworzenia nowych parafii” (KUL, Lublin 1992). Dobrze stało się, że w nurt tego zagadnienia wpisuje się dysertacja Ks. Mgra lic. Adama Ciapki, zatytułowana „Wpływ budowy kościołów na integrację wspólnot parafialnych w diecezji bielsko-żywieckiej. Kościoły poświęcone i konsekrowane w latach 1992-2000”, napisana w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie na seminarium z socjologii religii pod kierunkiem Ks. Prof. dra hab. Tadeusza Borutki. Promotorowi wyrażam słowa uznania za konsekwentne kierowanie dociekaniem analizowanego problemu badawczego, a jej Autorowi składam gratulacje za finalizację pracy. Chcę podkreślić, że temat rozprawy

jest niezmiernie aktualny, chociażby z uwagi na współczesne zjawiska w zakresie praktyk religijnych, o czym każdego roku szczegółowo informuje Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego w Warszawie (ISKK).

1. Przedmiot i tytuł rozprawy

Głównym przedmiotem zainteresowań badawczych Autora pracy, a tym samym podstawowym problemem badawczym rozprawy jest próba znalezienia odpowiedzi na istotne pytanie. Jak pisze doktorant „podstawowym problemem badawczym niniejszej rozprawy jest próba ukazania procesu budowy nowych świątyń w diecezji bielsko-żywieckiej w latach 1992-2000 i ukazanie wpływu budowy tych świątyń na ożywienie życia religijnego i integrację wspólnot parafialnych” (s. 16). Uzasadniając cel swoich dociekań ks. Mgr lic. A. Ciapka we wstępie napisał, że „celem niniejszej rozprawy jest zebranie i uporządkowanie dostępnych informacji na temat budowy nowych świątyń w określonym czasie. To także opisanie twórczego udziału zarówno osób duchownych jak i świeckich w realizacji tego trudnego, ale jakże potrzebnego zadania. Nie bez znaczenia jest też ukazanie roli, jaką spełnia zarówno okres budowy nowej świątyni, jak i początki jej funkcjonowania. Zważywszy na początkowy okres działania nowej diecezji należy uwzględnić i docenić znaczenie historyczne tego opracowania” (s. 12), a w rozpoznawaniu tej rzeczywistości zasadniczą rolę spełnia nie tyle statystyka, „co poznanie zachodzących procesów i ich konteksty” (s. 16).

Wartość poznawczą przedmiotu rozprawy zdecydowanie wzbogacają wprowadzenia do poszczególnych rozdziałów pracy. W tym miejscu należy podkreślić, że Autor pracy podejmuje zagadnienie jakościowo ważne w płaszczyźnie dociekań naukowych. Gruntowna analiza i dokonanie przekonujących analiz oraz syntez jest zagadnieniem godnym rozprawy doktorskiej. Należy podkreślić także, iż zasadniczy problem badawczy rozprawy wymagał dobrego przygotowania merytorycznego i metodologicznego. Warto zauważyć, że Ks. Mgr lic. A. Ciapka podejmuje zagadnienie znaczącej rangi naukowej i nowatorskie w analizowanym obszarze badawczym. Z całą pewnością można uznać, że tytuł dysertacji jest dobrze „osadzony” w starannie dobranej literaturze przedmiotu, a problem badawczy poprawnie uzasadniony. Nie mam uwag odnośnie tytułu pracy doktorskiej, ani też do głównego problemu badawczego, zawartego w temacie rozprawy, który został logicznie sprecyzowany i nie budzi moich wątpliwości.

2. Materiał źródłowy i bibliografia

W celu rozwiązania głównego problemu poznawczego doktorant zgromadził obszerny materiał badawczy, który zamieścił w wykazie bibliograficznym na 14 stronicach (s. 232-246) oraz kwestionariusze badań empirycznych (s. 249-263), z których wyniki zanalizował i należycie wykorzystał w swojej pracy. Należy podkreślić nie tylko zasobność zgromadzonego materiału badawczego, ale także logiczne uporządkowanie „warsztatu naukowego”, w którym dokumenty archiwalne i materiały źródłowe stanowią istotną część dociekań badawczych. Autor rozprawy dobrze wykorzystał w pracy zgromadzony materiał analityczny i empiryczny oraz należycie wywiązał się z postawionego sobie zadania.

3. Metody badawcze

Autor tak określił swoją konceptualizację badawczą: „w dysertacji wykorzystano przede wszystkim metodę sondażu diagnostycznego. Tego typu eksploracje zazwyczaj dotyczą stanu świadomości określonej społeczności w zakresie poczynań społecznych w ujęciu ogólnym i szczegółowym. Najczęściej stosowaną techniką badawczą w metodzie sondażu diagnostycznego jest wywiad i ankietowa. W pracy posłużono się głównie techniką ankietyzacji, zaś jako podstawowe narzędzie wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety. Badania te zostały przeprowadzone we wszystkich parafiach diecezji bielsko-żywieckiej. Oprócz tego przeprowadzono dodatkowe badania, w których wzięły udział 42 parafie, które autor osobiście odwiedził i które przebadał. Uzupełnieniem techniki ankietowania były wywiady nieustrukturyzowane, prowadzone ad hoc przy okazji prowadzonych badań (...) Oprócz badań sondażowych przeprowadzono także kwerendę dokumentów i publikacji opisujących badaną problematykę. Chodziło bowiem o zapoznanie się z dorobkiem naukowym dotyczącym tego duszpasterskiego zagadnienia. Materiałem badawczym jest tu więc zestaw tekstów uwzględniony w bibliografii. Dokumenty te w szczególny sposób nadają się do przebadania przy zastosowaniu metody historyczno-porównawczej, metody analizy treści oraz metody syntezy” (s. 16-17).

Można zatem uznać, że w pracy zastosowano metodę krytycznej analizy tekstów źródłowych i wyników badań społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem paradygmatu, wynikającego z przyjętej problematyki badawczej. W tym celu skorzystano z metod nauk historycznych, które posłużyły do umiejscowienia przedmiotu badań w konkretnej czasoprzestrzeni; metodę empiryczną - w celu uzasadnienia kształtowania się całościowego obrazu

badanego problemu; metody analityczne i syntetyczne, które pozwalają na sformułowanie najważniejszych wniosków z przeprowadzonych dociekań badawczych. Użyte w pracy metody badawcze są powszechnie stosowane przy analizie podobnych zjawisk życia społecznego i religijnego. W tym miejscu chciałbym jednak zgłosić jedną drobną uwagę: czy nie warto byłoby wyodrębnić w pracy rozdział metodologiczny, co z pewnością podniosłoby jej wartość? Nie mniej jednak ta uwaga w niczym nie umniejsza wartości poznawczej recenzowanej dysertacji. Całościowe jej studium pozwala na stwierdzenie, że użyte metody badawcze są właściwe, a zastosowane narzędzia nie budzą moich wątpliwości.

4. Konstrukcja rozprawy

Konstrukcja rozprawy została podporządkowana głównemu założeniu badawczemu, które można sprowadzić do pytania: «jaki wpływ na integrację wspólnot parafialnych ma budowa nowego kościoła?». Swoje analizy w tym względzie doktorant przeprowadził w pięciu rozdziałach pracy, które poprzedza wykaz skrótów i wstęp, a zamyka zakończenie, bibliografia, spis tabel, spis rysunków oraz aneksy (kwestionariusze badań społecznych). Autor pisze we wstępie „tematyka dysertacji została przedstawiona w pięciu rozdziałach. Pierwszy z nich ukazuje rys historyczny powstawania starszych kościołów, które były w tym okresie konsekrowane. W drugim rozdziale podjęto zagadnienie socjologicznego wymiaru badanych parafii, w trzecim przedstawiono okoliczności związane z budową nowych świątyń. W kolejnym przedstawiono osobisty wkład wiernych w dzieło budowy kościołów, a w ostatnim podjęto zagadnienie wpływu życia liturgicznego realizowanego w nowych świątyniach na życie religijne i integrację wspólnot parafialnych” (s. 17). Jest to poprawny tok rozumowania, zgodny z przyjętą wcześniej metodologią badawczą, dzięki której Autor wnikliwie prześledził swoją warstwę argumentacyjną w oparciu o zastosowane metody społeczne, historyczne, analityczne i syntetyczne.

Swoje dociekania badawcze Autor rozprawy konkluduje: „temat budowy nowych świątyń jest aktualny i pastoralnie ważny, dlatego istnieje potrzeba jego kontynuacji. Nie można ograniczyć się tylko do jednego okresu, ale należy spojrzeć na wszystkie lata działania diecezji bielsko-żywieckiej. Z badań wyłania się obraz wielkiej troski zarówno osób duchownych jak i świeckich na rzecz rozwoju życia religijnego. Każde opracowanie tego typu ma wartość pastoralną i socjologiczną, ale także historyczną. Można powiedzieć, że jest to niejako „pomnik” wdzięczności dla tych wszystkich, którzy przyłożyli swoją rękę i serce do

tego wielkiego dzieła” (s. 231). Domniemywam, że w diecezji bielsko-żywieckiej znajdują się w przyszłości kontynuatorzy tej myśli.

5. Analiza treści

W prezentowanej recenzji pracy doktorskiej Ks. Mgra lic. Adama Ciapki trudno jest ukazać pełną treść rozprawy z podjętymi przez Autora wyzwaniem badawczymi, a tym bardziej trudno jest ustosunkować się do poszczególnych kwestii. Powinno zatem wystarczyć ogólne zapewnienie recenzenta o istotnej wartości poznawczej i naukowej przedstawionych wyników badań, analiz oraz syntez. Aprobując całość dociekań doktoranta chciałbym zwrócić uwagę na kilka spraw, które będą także pytaniami do dyskusji podczas publicznej obrony.

Najpierw chciałbym podkreślić:

- bardzo dobry tok przeprowadzonych analiz;
- logiczne syntezy analizowanych kwestii badawczych;
- właściwy język i styl pracy.

Moje uwagi:

Recenzja nie może być tylko „laurką”, lecz przede wszystkim krytyczną, rzetelną i życzliwą oceną pracy. Chciałbym zwrócić uwagę na kilka drobnych szczegółów. Moim zdaniem warto byłoby:

- dodać rozdział metodologiczny, w którym należałoby zamieścić poszczególne jego komponenty składowe zawarte we wstępie pracy;
- dodać podsumowania poszczególnych rozdziałów pracy;
- zmienić zapis: „spis rysunków” na „spis wykresów”.

Powyższe uwagi w niczym nie umniejszają wartości przedstawionej do recenzji rozprawy. Stanowi ona bowiem twórczy krok w kierunku problematyki ważnej naukowo, zarówno w płaszczyźnie teoretycznych analiz, jak i w płaszczyźnie praktycznych rozwiązań.

Pytania do dyskusji:

- Jakie są różnice i podobieństwa między integracją społeczną i religijną?
- Jakie są wymiary integracji wspólnot parafialnych?

- Jaki wpływ na integrację wspólnot parafialnych ma budowa nowych kościołów?

Podsumowując stwierdzam, że główny problem badawczy zawarty w tytule opracowania został rozwiązany, metody badawcze użyte w pracy są poprawne, wywód logiczny, a język ścisły, jasny i naukowo poprawny. Cała rozprawa doktorska w swojej strukturze jest logiczna, a poszczególne jej rozdziały i podrozdziały wyczerpują główny przedmiot zainteresowań badawczych Autora. Wnioski wyprowadzane z analiz są właściwe. Autor dysertacji w przekonujący sposób dał dowód, że potrafi myśleć twórczo i pracować naukowo.

Wyrażam przekonanie, że recenzowana dysertacja spełnia warunki stawiane pracom doktorskim, określone w obowiązujących przepisach prawa o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. i może być podstawą do dalszych etapów procedowania, celem nadania jej Autorowi stopnia naukowego doktor w zakresie socjologii religii.

Ks. Dr hab. Janusz Mierzwa, Prof. UPJG

Sanok, 14 kwietnia 2024 r.